

кандидат **Рябенко Г.З. М.**,
Миколаївський державний аграрний університет

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотацій. У статті розглянуто основні методи державного регулювати сільського господарства України-

Ключові слова. Методи державного регулювання, державна аграрна політика, державне планування, державне регулювання, методи впливу,

Вступ,

В умовах невизначеності державної аграрної політики та відсутності чіткої стратегії її розвитку особливого значення набуває удосконалення та пошук адекватних механізмів цього розвитку, Враховуючи, що сільське господарство і специфічною галуззю господарського комплексу, запровадження його раціональної підтримки є одним із основних завдань держави.

Аналіз останніх публікацій,

Метою дослідження є визначення основних методів державного регулювання сільського господарства України. Над цією проблемою працювали: В.Г. Андрійчук, В.Т. Галушко, М.В. Гладій, Б.В.Данилів, С.І. Дем'яненко, М. І. Завадський, С.М. Кваша, А.П. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, Л.Ю. Мельник, П.Т. Саблук, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин та інші.

Постановка питання.

Аналіз літературних джерел показав, що дослідження цих авторів є ґрунтовними, проте ряд питань залишилося невирішеними. Основною метою дослідження є обґрунтування основних методів державного регулювання сільського господарства України»

Класифікація методів державного регулювання передбачає їх розподіл на дві групи:

- методи прямого впливу;
- методи непрямого (опосередкованого) впливу;

Прямі методи державного регулювання економіки не передбачають створення додаткового матеріалу стимулу, не загрожують фінансовими збитками і спираються на силу державної влади.

Методи непрямого (опосередкованого) державного регулювання ґрунтуються переважно на товарно-грошових важелях, визначають правила гри в ринковому господарстві та впливають на економічні інтереси суб'єктів господарської діяльності.

Сфера застосування опосередкованого регулювання в міру розвитку ринкової економіки значно розширюється. Водночас зменшуються можливості прямого втручання держави у процеси розширеного відтворення.

З позицій ринкових відносин розглянемо ринкові й неринкові методи впливу на економічне життя суспільства. Ринкові методи дають державі змогу впливати на економіку у заданому напрямі й регулювати її, але дії механізму ринку при цьому не обмежуються, сфера його діяльності залишається сталою. Неринкові методи спрямовано на обмеження сфери діяльності механізму ринку.

Класифікація методів державною регулювання ринкової економіки, в тому числі і аграрної, за характером впливу на господарську діяльність її суб'єктів включає: економічні, адміністративні, донорські, протекціоністські. При використанні методів економічного впливу (норми і нормативи, податкова політика, регулювання цін, валютне регулювання, регулювання конкуренції) держава не втручається у прийняття рішень суб'єктами економіки, а лише створює передумови для того, щоб вони при самостійному виборі віддавали перевагу варіантам, які відповідають цілям економічної політики держави [2].

Адміністративні методи взагалі не відповідають природі ринкових відносин, тому їх нерідко називають антиринковими. Але за ступенем втручання в економіку вони належать до найбільш дієвих. Методи прямого впливу на економіку нерідко є високоефективними, внаслідок оперативного досягнення економічних результатів. Разом з тим, вони потребують створення спеціальних органів і установ для реалізації цих методів і контролю за їх виконанням. Нерідко це супроводжується бюрократизацією економіки, обмеженням ініціативи недержавних суб'єктів, порушенням їх економічної свободи.

У країнах з розвинутою ринковою економікою адміністративні методи давно стали невід'ємною частиною державного господарського механізму і аж ніяк не заважають підвищенню ефективності виробництва, зростанню добробуту населення. Ніколи не ставиться завдання усунути цю ланку регулювання економічної системи, замінити її чимось іншим, повністю відмовитися від неї. Світовий досвід засвідчує, що адміністрування небезпечно не саме по собі, воно завдає шкоди лише тоді, коли немає економічного обґрунтування

До адміністративного контролю, або адміністративних методів регулювання економіки, слід віднести створення правових основ функціонування суб'єктів ринкової економіки, тобто розробку господарського законодавства, стандартів господарської діяльності, що гарантують економічну стабільність. Держава здійснює контроль за їх дотриманням усіма, хто бере участь у функціонуванні економічної системи»

Адміністративні методи широко використовуються в регулюванні національної економіки (ліміти, квоти, розподіл ринків, заморожування цін чи заробітної плати тощо), а також у захисті національних інтересів у системі світових господарських зв'язків (наприклад, ліцензування експорту чи державний контроль за імпортом робочої сили і капіталу) [1].

Донорські методи у ринковій економіці набувають все більшого поширення. Це державні та міждержавні дотації, податкові пільги, пільгове кредитування з боку держави.

Аграрний протекціонізм, як особливий метод державного регулювання (тобто підтримка, заступництво, захист), являється сукупністю науково-обґрунтованих правових, соціально-економічних і організаційних заходів держави, що направлені на активне сприяння прогресу в розвитку вітчизняного сільськогосподарства. Політика протекціонізму поєднується з донорськими методами та складається із двох напрямів: розвитку національної економіки в даному випадку сільського господарства і всього ЛПК та міжнародного - перехід до єдиних правил торгівельно-економічних відносин в рамках діяльності України у світовій організації торгівлі та майбутнього вступу в Європейський союз.

Економічні й адміністративні методи впливу на недержавних суб'єктів економіки взаємопов'язані. Так, кожен економічний регулятор містить у собі елементи адміністрування, оскільки контролюється тією чи іншою державною установою. У свою чергу, в кожному адміністративному регуляторі є дещо економічне, тобто він опосередковано впливає на економічні дії суб'єктів господарства. Наприклад, контроль держави за цінами змушує таких суб'єктів діяти по-особливому, пристосовуватися до державної політики цін і кон'юнктури ринку в цілому. До того ж, в економіці існують такі процеси, коли потрібно використовувати адміністративні важелі, спрямовані на захист ринку (антимонопольне законодавство).

Окремі форми, засоби, методи і важелі державного регулювання економіки є елементами однієї системи, що вимагає їх погодженої взаємодії. Слід урахувати й те, що одні елементи регулювання державного господарського механізму можуть посилюватися, інші - навпаки, слабшати або навіть взагалі припиняти свою дію.

У сучасних моделях економіки ринкового типу основними складовими механізму державного регулювання є планування і програмування.

Демократичне (індикативне) державне планування, на відміну від директивного планування, виконує в основному функцію перспективної соціально-економічної орієнтації. Точну координацію господарської діяльності ринкової економіки здійснює ринковий механізм.

Централізоване індикативне планування реалізується на кількох рівнях: урядових планів і програм; планів і програм регіонів і муніципалітетів; планів і програм галузевих об'єднань підприємств і кредитно-фінансових організацій. Приклад таких країн, як Японія, Франція, Італія, свідчить про те, що всі ці плани і програми ефективні в тому випадку, коли вони скоординовані між собою і підпорядковані єдиній стратегічній меті. Це особливо важливо при здійсненні значних структурних зрушень у виробництві. У централізованому плануванні провідну роль відіграє державна програма, яка розробляється на основі довгострокових прогнозів, що охоплюють найважливіші макроекономічні пропорції.

Така програма має інформаційно-орієнтаційний характер, що дає конкретним фірмам можливість функціонувати в руслі народногосподарських пріоритетів, ефективної структурної перебудови господарства, зовнішньоекономічної діяльності»

Свої індикативні плани (і побажання-програми) держава доводить до підприємств. Як важелі, що використовуються для впливу на підприємства з метою орієнтації їх на планові показники, застосовуються кредитні (зокрема безвідсоткове та інше пільгове кредитування) і фінансові стимули, зовнішньогорговельні квоти, цінове регулювання, державні замовлення тощо»

Усі ці економічні важелі спонукають підприємства до реалізації державних програм, які з певною гарантією можуть бути реалізовані, але не через адміністративний вплив на суб'єктів господарювання, а через їх власні інтереси. Підприємствам вигідно виконувати такі побажання-програми.

Держава розробляє та реалізує, так звані цільові програми, які розраховані на участь десятків і сотень фірм. Їх особливістю є те, що вони обов'язкові для підприємств. Реалізація цільових державних програм ґрунтується на добровільному укладанні контрактів між безпосередніми виконавцями і державними органами, які очолюють цільові програми»

Кількість підприємств, які бажають підключитися до виконання цільових програм, як правило, перевищує потреби, а тому державні замовлення розміщуються на конкурсній основі, тобто за них треба боротися, погоджуватися на більш вигідні для держави умови (а тим самим і реалізуючи їх).

Природно, що і в цьому випадку добровільність достатньою мірою розрахована на здійснення, оскільки має певну систему пільг і переваг, які надаються учасникам державних цільових програм [3].

Потужним регулятором економіки в сучасних умовах є державне замовлення на основі добровільного контракту, який укладає держава з виробником. На сьогодні у західних країнах досить складно отримати державне замовлення, оскільки в такому разі виробник забезпечить собі гарантований збут продукції, як правило, за вигідними цінами, а в перспективі матиме доступ на стійкий, гарантований державний ринок»

У цілому державне замовлення стає засобом створення передової структури виробництва, забезпечення розвитку пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу»

Державне регулювання сільського господарства в країнах з розвинутою ринковою економікою - складний механізм, що включає різноманітний інструментарій, який впливає на доходи фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, фінансово-кредитну систему»

Через сукупність різних заходів і програм держава впливає на всі сторони діяльності фермерських господарств. Інакше кажучи, державне регулювання - це система важелів і стимулів, за допомогою яких держава бере участь у ринко-

вих процесах на правах суб'єкта ринкових відносин, забезпечуючи стійкий розвиток агропромислового виробництва,

У кожній країні з ринковою економікою склалася своя модель аграрної економіки»

Відповідну специфіку має й аграрна політика за такими ознаками, як масштаби, напрями (функції), механізми та важелі їх реалізації»

Спільними напрямками аграрної політики держави в економічно високорозвинених країнах є:

1) регулювання земельних відносин з метою збереження та підвищення родючості земель, здійснення природоохоронної діяльності;

2) розробка та реалізація продовольчої програми з метою забезпечення безпеки країни, яка полягає в досягненні оптимальності для національних умов комбінації політичних, економічних, соціальних, культурних, психологічних і інших факторів, спрямованих на найбільш повне забезпечення населення продуктами харчування згідно з медичними нормами споживання калорій, амінокислот і мікроелементів. Ступінь втручання держави залежить від ефективності аграрного бізнесу в тій чи іншій країні;

3) контроль за якістю продукції;

4) регулювання аграрного ринку в основному економічними методами. За сучасних умов у розвинених країнах ціна формує ринковий механізм. Держава здійснює лише підтримку цін, а точніше, доходів сільськогосподарських товаровиробників, цілеспрямоване формування належних умов виробництва та збуту аграрної продукції, соціально економічну їх підтримку. Для цього використовується найрізноманітніший арсенал методів, засобів та важелів, наприклад:

- гарантовані або заставні ціни на основні види сільськогосподарської продукції; скорочення обробітку земельних площ; квотна система регулювання ринку деяких продуктів; використання спеціальних доплат і субсидій з метою пристосування аграрного виробництва до природного середовища, а також субвенції для структурної перебудови,

-сприяння науково-технічного прогресу у сільському господарстві, підготовка кадрів, створення виробничої та соціальної інфраструктури.

Висновок»

Державне регулювання сільського господарства - складний механізм, що включає різноманітний інструментарій, який впливає на доходи фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, фінансово-кредитну систему. Через сукупність різних заходів і програм держава впливає на всі сторони діяльності сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Макаренко А.П. Наукові засади державного регулювання ринкової економіки у контексті його необхідності / А.П. Макаренко, Л.Ю. Мельник // Економіка та держава. - 2008. - № 3. - С. 68-70.
2. Малік М.И, Сучасна аграрна політика: нові виклики і випробування / М.И. Малік, О.М. Могильний // Економіка та держава. 2006 - № 4. - С. 65-66.
3. Мармуль Л.О, Державне управління сільським господарством в умовах вступу України до СОТ /Л.О. Мармуль // Вісник аграрної науки Причорномор'я; спец. вий. 3(42); Т. 1. - Миколаїв - 2007. - С. 10-16.